

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/355048588>

Anarâš- já nuorttâlâškielâ partikkâl še. (Almostum: Dutkansearvvi dieđalaš áigečála 2/2018)

Article · September 2018

CITATIONS

0

READS

4

3 authors, including:

[Taarna Valtonen](#)

University of Helsinki

32 PUBLICATIONS 31 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Dutkansearvi dieđalaš áigečála

Nr. 2/2018

Gielladieđalaš čállin sámegillii - gii das berošta?
Kielâtieđâlâš čäällim sámikielân - kii tast peerust?
Ķiõlltiõđlaž ĵee'rjtummuš säämmas - ĵii tõ'st peerast?

Almmustahti / Almostittee

Sámegiela ja -kultuvrra dutkansearvi ja Oulu
universitehtta, Giellagas-instituhtta

Doaimmahan / Toimâttâm

Marja-Liisa Olthuis & Irja Seurujärvi-Kari

ISSN 2489-7930

Taarna Valtonen, Merja Fofonoff & Markus Juutinen

Laidiittâs

Taan artikkâlist muštâlep säänist še já ton kevttimist. Še lii táválâš uccâ sáanáš sehe anarâš- já nuorttâlâškielâst. Tot lii uáli vissásávt luávnejum nuorttâlâškielân jo-uv kärjilkielâ pehti teikâ njuolgâ ruošâkielâst, mast lii aanoost mottoomlágán labdospartikkâl *-же*, ovdâmerkkân *также* ‘meiddei, še’ já jiečânâs partikkâl *же* ‘-han, -sun, tibi; -Kâs, pelestis; (tot) siämmáš’. Lovniimist lii páaccám mušton tot, et aainâs-uv Njiävđám nuorttâlâškielâ kuávlukielâst säänist lâi vala čyeti ihheed tassaas čyeijilis ž-jienâdâh aalgâst (om. Lagercrantz 1961, 182). Anarâškielân sáanááš lii luávnejum ušom nuorttâlâškielâ pehti. Tot lii aanoost meid eres nuorttâsämikielâin, äkkil-, kieldâ- já tarjesämikielâst, main láá lamaš ennuv kontakteh ruošâkielâin. (Álgu; T. I. Itkonen 1958, 546.)

Uárjisämikielâi säniráájun *še* ij kuulâ, mut tom láá kuittâg lovnim nuorttâlâškielâst aainâs-uv Njiävđám já Máttavuotna (su. Maattivuono) kuávlui orjâlâškielân, moh kuleh merâsämikielân (om. Lagercrantz 1961, 31, 55, 187; Ravila, 1931, 67). Lönnrot (1854, 253) *še* maainâš jieijâs sänilistoost, et anarâškielâ *še*-sääni vaastâ orjâlâškielâst lii *še*. Puáhtá leđe, et 1800-lovo aalgâbeln tot lii lamaš aanoost meiddei eres orjâlâškielâ sárnumkuávluin, moh láá lamaš anarâš- teikâ nuorttâlâškielâ ránnján.

Juurdâ tuđhâškyettiđ sääni *še* vuolgij joton nuorttâlâškielâ sárnoin, ko sij sáárnudškuottii Facebook *Koltankieliset*-juávhust kiđđuv 2015 tast, et maht sääni kolgáččii kevttiđ. Siämmáásullâsiih koččâmušah lijji pajanâm meid anarâškielâst já taid lijji kuorâttállâm Säämi Kielâkäldee anarâškielâ kielâjuáhusist juovlâmáánust 2016 (Kielâjuávus 2016). Toos lasseen Markus Juutinen (2016) lii kuorâttállâm nuorttâlâškielâ *še*-sääni kevttim jieijâs pro gradu -pargoost.

Kuohtui kielâi tááláid sárnoid, eromášávt uđđâ sárnoid, *še* ij lah innig nuuvt uápis sääni, ko oovdeb sárnoosuhâpuolváid. Uási ij keevti tom ollágin já uásán ton kevttim lii sulâstitškuáttám suomâkielâ *myös*-sääni kevttim. Vaigâdвуottân lii tot, et *myös*-sääni kevttim ij lah puoh kontekstijn siämmáálágán ko *še*-sääni, já tot toovât merhâsumemoive teikâ aainâs-uv taggaar merhâšuumijd, maid čállee ij lah uáivildâm (kj. meid Morottaja 2007, 67). Tondiet lii čielgâs, et lii tárbu normiđ kielâ tárhibeht.

Tergâdumos koččâmušah moh láá pajanâm já maid áigup kuorâttállâđ taan artikkâlist kyeskih sääni kevttimân sehe ton sajadâhân celkkuin já ubâ kielâvuáhâduvvâst. Kevttimân lohtâseh taggaar koččâmušah, et kost *še* puáhtá leđe celkkust já maggaar ciälkkuseh pyehtih leđe ton išseedráhtusin. Sajadâhpeeleeest suogârdállâp tom, et maggaar semantliih ohtâvuodâh tast pyehtih leđe eres ciälkkusijgijn sehe et maggaar lii sääni *še* toimâ jieškote-uvlágán kontekstijn. Eromášávt hundâruššâp tom, et maggaar partikkâlkategorian teikâ -kategoriáid *še* kulâččij já puáhtá-uv tom ubâ kočodid ain partikkâlin.

Analyys vuáđuduvá ärbivuáválii ceelhâopâlii ceelhâjeesândmân sehe semantlii ohtâvuodâi kuorâttâlmân. Suogârdállâm váldá torjuu eromášávt suomâkielâ partikkâltutkâmist já ton teoreetliijn aldanemvuovijn tondiet ko sâmi kielâi partikkâlijd láá tutkâm nuuvt uccáá. Lep nuurrâm puoh puátusijd vistig kuohtui kielâi materiaalijn sierâ, veik kuorâttállâp já viärdádállâp-uv taid mottoom verd oovtâ saajeest taan teevstâst. Artikkâl loopâst kuorâttállâp vala uánihávt partikkâl historjá vijdâsub keččâmkuávlust.

Tutkâmamnâstâh

Sääni še lii mainâšum ušom vuosmuu tove kirjálii aanoost Suomâ Akatemia ive 1854 almostittem kirjeest. Tast lii Elias Lönnrot pajas čäällim Ráámmát ceelhâ: *Jieh tun še koolgâ vuornuđ uáivád peht, tastko tun jieh vaje (áppád) oovtkin vuoht vielgâdin tâih čappâdin toohâđ*¹ (Lönnrot 1854: 208, 253). Ive 1861 almostuvvii juo kyehti celkkuu: Anders Andelinist še lii oovtâ sänivajâsist sehe säniluvâttâlmist (Andelin 1861, 459, 487) já A. W. Borgist oovtâ mainâsist (Borg 1861, 507).

Taah celkkuuh láá fáárust tutkâmamnâstuvvâst, mut iänááš uási tast lep nuorrâm nuorttâlâš- já anarâškielâi ärbivuávâlijn njálmálijn teevstâin, moh láá sehe čallum häämist já jienâpaadijn. Ärbivuávâlâžžân kielâkevttien mij lep miäruštállâm taggaar ulmuid, kiäh láá oppâm sämikielâ vuosmuu kiellân já iällám taggaar pirrâsist, kost sämikielâ lii lamaš kuittâg vala sii pärnivuođâst váldukiellân. Nuorâmuuh ärbivuávâlijn teevstâin láá 1990-lovvoost. Talle čällee teikâ sárnoo lii kuittâg šoddâm majemustáá 1940-lovvoost. Tágáráin valjiimáin lep keččâlâm finniđ tutkâmmateriaal, moos váldukielah liččii vaikuttâm nuuvt uccáá ko máhđulâš. Ránnjákielâi kooskâst láá ain luánduliih kontakteh, já tondiet vaikuttâsah levâneh kielâst nuubán, motomin meiddei ucceeblovo kielâst eenâblovo kielân. Vaaikutmáin uáivildep-uv taggaar tile, mast váldukielâ vaikuttâs lii šoddâm juo nuuvt styeresin já ucceeblovo kielâ status nuuvt hiäjun, et maajeeb njomâškuát ráhtusijd já eres vaikuttâsâid váldukielâst kyevtkielâg sárnoi huámmâšhánnáá.

Anarâškielâ materiaalin láá lamas *Inarinlappalaista kansantietoutta* (Koskimies já Itkonen 1918; uánádâs K&I 1918), *Inarinsaamelaisia kielennäytteitä – Aanaarkiela čájtuzeh* (E. Itkonen 1992; uánádâs EI 1992), *Tovlááh mainâseh* (Morottaja 1997; uánádâs M 1997) sehe *Javrij jienah parguu: Anárašgiel lohkosat* (Sammallahti 2004; uánádâs S 2004). Tain Koskimies materiaal lii nurrum 1860-lovvoost,

¹ Puáris materiaal ovdámeerhâid lep muttem tááláá čäällimvuáhán.

Erkki Itkosii materiaal ive 1952 já Morottaja materiaal stuorrâ uáassin 1968–1970, mut motomeh teevstah láá puárásuboh, motomeh nuorâbeh. Sammallahti kirjeest láá teevstah maangâ ääigist. Tain láá kavnum ohtsis 129 miedetteijee já nelji kieldee celkkuu, main lii sääni še.

Nuorttâlâškielâ materiaalin láá lamaš *Koltan- ja kuolanlappalaisia satuja* (T. I. Itkonen 1931; uánádâs TII 1931), *Lappische Volksdichtung V. See- und Skolte-Lappische Texte des Südlichen Varangerbiets* (Lagercrantz 1961; uánádâs L 1961), *Sää'mkiöll, ä'rbbkiöll* (Koponen já iärráseh 2010; uánádâs K&al. 2010), *Kå'llmuõrâž – Nuõrttsaa'mi mainnâz* (Pacija 2011; uánádâs P 2011) sehe *Vuõ'lgge jáå'tted ooudâs: lookkmõõžž – De fas johttájedje: nuortalašgiel lohkosat – Taas mentiin: koltansaamen lukemisto* (Sammallahti 2012; uánádâs S 2012).

Tain Itkonen materiaal lii nurrum 1910–20-lovoin, Lagercrantz materiaal 1920-lovvoost já Kuposii kirjeest lii sehe puáris 1970-lovo já uddâ 2000-lovo materiaal. Sammallahti kirje teevstah láá muštálum suulân 1970-lovvoost. Pacija mainâsmateriaal lii almostum vistig ruošâkielân 1990, mut ennikielâliih Ruošâ pele nuorttâlâš Zoja Nosova lii maŋeláá jurgâlâm tom njálmálávt sâmikielân já Katri Jefremoff (išepargeinis) čáállám tom kirje háámán. Toi lasseen materiaalin láá kevttum Markus Juutisii pro gradu -pargo jienâpáddiamnâstuv še-sääni sistuállee ovdâmeerhah. Ton materiaalân kuleh jienâpáddih Čevetjäävri (uánádâs J/Č) já Njellim (uánádâs J/N) kuávluin 1960-lovvoost ihán 2007. Ubâ nuorttâlâškielâ materiaalist láá kavnum ohtsis 308 miedetteijee já 15 kieldee ceelhâd, main lii sääni še.

Ärbivuáválijd teevstâid viärdádállâp mottoom verd tááláá tilán, mon ovdâsteh Facebook-siijdo *Koltankieliset* savâstâlmeh, jieškote-uvlágán internet-teevstah sehe *Korp*-tiätuvuáđust väljejum anarâš- ja nuorttâlâškielâg teevstah. *Korp*-tiätuvuáđust lep nuurrâm meiddei teoriauási ovdâmeerhâid. Tááláid kielâovdâmeerhâid ep lah nuurrâm systemaatlávt, mut pyehtip oovdân ovtâskâs ovdâmeerhâid. Facebook-savâstállâm já internet-teevstâid annee anonymistum häämist,

tondiet ko ovdâmerkkân *Koltankieliset* Facebook-sijđo ij lah áávuš puohháid ege ulmuuh lah tiättám ko láá čáállám toho, et kiinii puáhtá kuoráttálláđ sii čálimijđ almolávt. Toos lasseen lep savástállám še-sääni kevttimist kuohtui kielâi eenikielâlij kielâkevttigijn.

Materiaalij kooskâst lii ohtâ stuorrâ käldeekriittâlâš iäru: anarâškielâ materiaalist iä lah siämmáá ennuv jienâpäädiđ, maid liččii litteristám tááláá tiedâlii vyevi mielđ. Áinoo lii *Inarinsaamelaisia kielennäytteitä – Aanaarkiela čájtuzeh* (E. Itkonen 1992), mii lii litteristum viehâ tárkká jienâpaadijn. *Tovlááh mainâseh* -kirje teevstah láá meiddei uásild sahiittállum materiaal, mut toh láá toimâttum čaallum háámán. Eres litteristum materiaaleh láá čaallum njuolgist sárnumist, já talle ij lah vises, mon tárkká čállee lii váldám vuotân puoh uccâ sáánáid. Siämmáš kuáská tiäđust-uv uásán nuorttâlâškielâ materiaal-uv (TII 1931; L 1961; P 2011; S 2012), mut tom lii tuovņámin Juutisii stuorrâ amnâstâh. Anarâškielâst taggaar materiaal váilu.

Käldeekriittáliih háástuh láá meid kuávlukielâi iähtun. Nuorttâlâškielâ materiaal ovdâstít puoh kuávlukielâid, mut enâmus materiaal lii máddáapiäláá teikâ Suõ'nn'jel–Njuõ'tjäu'rr-kuávlukielâst já ton juátkest Če'vetjäu'rr-kuávlukielâst, meiddei tááláá sárnoi tááhust. Taavaapiäláá kuávlukielâst lii kuittâg nuuvt uccáá materiaal, et ep pyevti tutkáđ kuávlukielâi máhđulijđ iäruid. Anarâškielâst puoh puárásumos materiaal lii Uárji-Anarist, Erkki Itkonen nuurrâm materiaal lii ienááš Nuorttâ-Anarist, mut nuorâb materiaal oovdâst enâmustáá Tave-Aanaar kuávlukielâ. Lii kuittâg tergâđ anneeđ mielâst, et anarâškielâ kuávlukielâi iäruh iä lah távjá siämmáá náál čielgâsávt iärutmist, ko ovdâmerkkân nuorttâlâškielâst tondiet ko ulmuuh láá varrim ennuv eromâšávt majemuu čyetiviđâllove ive ääigi. Sänirááju tutkâmist iäruid lii kuittâg motomin älkkee kavnáđ eidu taggaar saanij pehti, maid láá lovnim nuorttâlâškielâst.

Teoreetlâš aldanemvyehi

Partikkâlij tutkâm lii eskin majemui ihelovoi ääigi uážžum eenâb saje kielâutukâmist. Ovdil taid onnii ucceeb tergâdin, ko toh iä kuulâ kuávdáš ceelhâjesânij, tegu predikaat, subjekt já objekt, juávkun. Majemui aaigij láá kuittâg huámásâm, et partikkâlijn puáhtá leđe merhâšittee rooli eidu kuávdáš ceelhâjesânij háarán: toh muštâleh tárhibeht toi koskâvuodâin teikâ miäruštâleh tárhibeht eres ceelhâjesânij luándu já tooimâ celkkust.

Partikkâleh lii säniluokka, moos kuleh ennuv jieškote-uvlágán uccâ sáánááh. Ärbivuáválii säniluokkajuávu vuáduhd toh tehelumos jiešvuotâ lii tot, et toh iä suujâ. Eres sujâhännáá teikâ vájuvâá paradigma säniluokain, adverbâin já adpositioin (pre- já postpositioh), toh spiekâsteh toin naalijn, et toh iä pyevti uážžud jieijâs dependentijd adai tievâdâsâid (orj. *dievadas*; su. *määrite*) ege pyevti toimâđ eres saanij páguláš dependenttin adai teevdân (orj. *deavdda*; su. *täydennys*). Toos lasseen toh merhâšumeh láá uáli rájálíih: toh lohtâseh savâstálmij ovdánmân, teevstâ jeessândmân teikâ láá indeksaallíih (čujotteh eres saanijd). (Sammallahti 2007, 104; VISK § 438.)

Partikkâlij, adverbâi já adpositioi koskâsiih rääjij iä kuittâg lah čielgâseh. Tast láá ennuv ovdâmeerhah. Adpositioh pyehtih leđe tievâdâsttáá, já talle toh sulâstiteh adverbâid, ovdâmerkkân *Tun čokkááh muu tyehin. vs. Tun čokkááh tyehin*. Maangah partikkâleh-uv sulâstiteh adverbâid teikâ taid kevttih kyevti náál juo partikkâlin teikâ adverbân, ovdâmerkkân *Kuivee keesij suu meddâl juuvâst vs. Joovsep lii meddâl*. Tehelâš partikkâljuávhu, konjunktioi, toimân lii ovdâstittiđ celkkuid, mut ton tooimâst pyehtih leđe meid eres partikkâleh já adverbah, maid kočodeh konnektiivin. Taggaar lii ovdâmerkkân sääni meid: *Ko Immeel lii pase, meid suu nommâ lii pase*. (VISK § 438.)

Säniluokkajuávu lasseen saanijd lii máhđulâš jyehiđ funktio- já sistuálusaanij juávhoiid. Partikkâleh láá čielgâsávt funktiosäänih: toh láá uánihááh já tain lii čielgâ kielâopâlâš teikâ savâstállâm ovdánmân lohtâseijee toimâ. Toh iä pyevti ohtuu čujottiđ olmâ teikâ

entiteetijd. Tain ij lah čielgâ, jiečânâs prototijppâlâš merhâšume, mut toh rähtih távjá koskâvuodâid sistuálusaanij kooskân ađai koordinisteh ciälkkusijd (om. *Finnejim käähvi já pekoni käänimonijguin.*), kommentisteh váldusääni (om. *Kalehân mij sämistááluh máttip tuulâ cokkiittiđ.*) teikâ merkkejeh koččâmušcelkkuid (om. *Lah-uv tun illávaje?*). Taan keččâmkuávlust partikkâlij aldaaš hyelhih láá iševeerbah sehe demonstratiiv- já relatiivpronomineh. (Sammallahti 2007, 104; VISK § 438.)

Ovdil adelum kuvviimij vuáđuld oro čielgâsin, et säänist še láá ennuv jiešvuodah, moi vuáđuld tom puáhtá analysistid partikkâlin. 1) Tot ij suujâ. 2) Tot ij pyevti uázžud jieijâs dependentijd ađai tievâdâsâid ijge toimâđ eres saanij págulâžžân dependentin ađai teevdân. 3) Ton merhâšume lii uáli rájálâš: távjá tot puáhtá oovdân monniilágán sistuálusaanij koskâsii koskâvuodâ. Sehe 4) tot ij pyevti ohtuu čujottid olmâ teikâ abstrakt aššijd teikâ entiteetijd. Ij lah kuittâg aabâs čielgâs, et maggaar partikkâl tot lii vâi láá-uv tast jieškote-uv kontekstijn jieškote-uvlágán merhâšumeh já funktioh, valaba nuuvt ereslágáneh, et motomijn kontekstijn tom ferttee-uv miäruštállâđ adverbân.

Tááláá ceelhâoopâ tutkâmist lii uáli táválâš, et ovtâskâs säänist, eromâšávt partikkâlist, ij taarbâš leđe tuš ohtâ toimâ, mut oovtâ sääni lii máhđulâš uáiniđ maangâ ereslágán funktioh jieškote-uvlágán kontekstijn. Taggaar analysistemvyevist lii tehelâš kuorâttállâđ tutkum säänist tooimâ pirâsteijee ciälkkus, celkkuu merhâšume já valaba stuárráb tekstâubâlâšvuodâ háarán-uv. (om. Jääskeläinen já Koivisto 2012; Vilkuna 1984.)

Jääskeläinen já Koivisto (2012, 599) tiäduttává kuittâg tom, et ain ij lah tárbu rähtid uđđâ kategoriaid, veik monnii säänist liččii eenâb ko ohtâ funktio. Sii miel konstruktiokieliâoopâ juurdâ tast, et siämmáá säänist puáhtá leđe maangâlágán ano jieškote-uvlágán konstruktiuin tuáimá pyereest meiddei partikkâlij já taid sulâstittee uccâ sáánái tutkâmist. Taan jurdâččemvyevi miel analysisteh, et meid konstruktiio jieš nubástut partikkâl merhâšume, veik säänist ličij-uv mottoom vuáđumerhâšume,

mii čuávu konstruktiost nuubán. Talle ij lahkin saahâ tuš tast, et säänist liččii maŋgâ tooimâ, mut meiddei tast, et sääni vuáháduvá konstruktiio iávtui mielđ. Taggaar rájittes aldanemvuovvijn lep analysistškuáttám meiddei sääni še já ton iššeedciälkkusijd, já suogárdállâm ton tooimâid tárhibeht ko ovdil láá porgâm.

Puátuseh

Še-sääni kevttim

Anarâškielâst še-sääni iššeedrááhtus puáhtá leđe mii peri sistuálusaanijd, noomin, verbâ, meiddei infiniit häämist, teikâ adverbâ dependentijgijn. Nubij sanijgijn tot puáhtá leđe noomin- teikâ verbâciälkkus tievâdâs. Jos iššeedrááhtus lii verbâciälhus, oro motomin máhđulâš tulkkuđ, et še čuojoot ubâ celkkui teikâ aainâs-uv predikaatân já mottoom ton dependentân. Tast eenâb majeláhháá. Iššeedráhtusin tohhejeh puoh kuávdášceelhâjesâneh: subjekt (1, 2), objekt (3), predikaat (4, 5), predikatiiv (6) sehe maŋgâlágán adverbialleh (7, 8, 9, 10, 11). Še puáhtá čujottiđ meid predikaatciälkkus sierâ oosijd, finiiit- teikâ infiniituásán (12, 13, 14).

- (1.) *Eeji poccuuhhân še lijjii täst.* (EI 1992)
- (2.) *Vuáskun čuommim še vyevis anestuvá.* (K&I 1918)
- (3.) *Tom še muštám.* (M 1997)
- (4.) *Poccuuh lijjii še jyehi táálust.* (S 2004)
- (5.) *Meeinijn kááhu ráhtip še meiddei.* (EI 1992)
- (6.) *Toh lijjii kievhih še meiddei toh ulmuuh.* (M 1997)
- (7.) *Ko vuošâi te munjin še kuávžurkápuluv addlij.* (EI 1992)
- (8.) *Ijjäävrist še maiddái tot Sieidláásáš lii vissâ lamaš ton Stuorr-Ant Ááná immeel.* (M 1997)
- (9.) *Na juolgijn še puovtij tuolmâđ jos lii kuárumin maiden.* (EI 1992)

- (10.) *Must še liččii olgoneellimtaarbâs.* (EI 1992)
(11.) *Talle še lijjii, kastijááh lijjii.* (EI 1992)
(12.) *Te arvâlain Lukkár-äijih já suu eeči, tot lâi še elimin tot Jormovuorâs, moonáin vahtiđ.* (M 1997)
(13.) *Te tuubdâi tom já aalgij še ruovgâđ, rañestij já vuolgij tohon eenis kuuvl.* (S 2004)
(14.) *Ečirokke Vuolli já viljâs Matti lain tagareh stullee kandiih, kiáh kiergânáin melgâdávť sajan ko sajan já ilbâduššâđ še meiddei Mattijn.* (S 2004)

Tutkâamnâstuv miedetteijee celkkuin puoh táválumos lâi, et še-sääni iššeedrááhtus lâi celkkuu subjekt (72 ceelhâd, 56 %). Eres ceelhâjesâneh iä lam aldagin siämmáá táváliih: adverbialleh lijjii 21 (16 %), predikaateh 18 (14 %), objekteh 12 (9 %) já predikatiiveh tuš 5 celkkust (4 %). Kieldee celkkuuh lijjii uccáá. Tain lâi iššeedráhtusin predikaat kyevti celkkust, predikatiiv já subjekt tuš oovtâ celkkust.

Anarâškielâst še-sääni normaal saje lii tállán iššeedráhtus maajeeld (meid Kielâjuávus 2016). Iššeedráhtusist puáhtá leđe mottoomlágán kliit, ovdâmerkkân lahtospartikkâl *-uv* teikâ *-hân* tegu ovdâmeerhâst (1). Iššeedráhtus já še-sääni kooskân puáhtá lasettiđ meid aainâs-uv modaallii sárnumpartikkâl (su. *lausumapartikkeli*) *kal(e)*. Noomin + *kal(e)* + *še* -rááhtus oro lemin teikâ šoddâmin fraasin. Taan amnâstuvvâst ton ráhtus noomin lii táválávť celkkuu subjekt (15), motomin objekt (16).

(15.) *Mut tot konjak tot kal še nuuvâi.* (M 1997)

(16.) *Pecliemâ kal še juhhi.* (EI 1992)

Ohtâ ovdâmerkkâ (17) lii spiekâstâh ovdil adelum njuolgâdusâst. Taan nuorâ, 1990-lovo, ovdâmeerhâst oro lemin saahâ tast, et še-sääni lii kevttum suomâkielâ *myös-sääni* maali mielđ. Tekstâkontekstist puáhtá nomâlâs uáiniđ, et ton iššeedrááhtus lii semantiik tááhust ton maajeeld puáttee sääni *nuorttâlâšah-uv* ige sääni *Piäcámist*.

(17.) *Pottiihân Piäcámist vissâ kale še nuorttâlâšah-uv.* (S 2004)

vrđ. *Tulihan Petsamosta vissiinkin myös kolttasaamelaisia(kin).*

Sääni še saje celkkust lii ohtâ tain jiešvuodâin, moos suomâkielâ kielâoppâ lii vaikuttâm. Suomâkielâ *myös*-sääni luándulumos saje lii táválávt iššeedráhtus ovdiibeln, eidu nubij keejij ko saaniijn *še*. Tááláá peeivi ovdâmeerhâin sajadâh iššeedráhtus ovdiibeln lii uáli táválâš, veik ärbivuáválii kielâst tast láá tuš ovtâškâs ovdâmeerhah 1990-lovo čáittusijn. Stuárráamus vaigâdvuotâ taggaar kevttimist lii, et puástusajostittem puáhtá tovâttiđ vaidâlejje merhâšumemoive.

Čuávuváin *Korp*-tiätuvuáđu ovdâmeerhâin ärbivuáválii kielâibárdâs miäldásâš iššeedráhtus lii vuolâčaallum, čällee uáivildâm iššeedráhtus merkkejum pyeidis pustavijgijn. Ovdâmeerhâst (18) ärbivuáválii kielâibárdâs mielđ ceelhâ tulkkojuvvo nuuvt, et tarbâšuvvo meiddei oovtâstpargo, veik čällee lii uáivildâm, et raajij rasteldittem lii tot maid tarbâšeh. Ovdâmeerhâst (19) *še*-sääni ärbivuáválii kielâibárdâs miäldásâš iššeedráhtus ij lah máhđulâš merkkiđ, ko ton ovdiibeln lii konjunktio *já*. Ton-uv vuáđuld lii čielgâs, et čällee tulkoo, et *še* čuujoot čuávuváá ciälkkusân. Ovdâmeerhâst (20) sääni *še* aalgât celkkuu, mii ij liččii máhđulâš ärbivuáválii anarâškielâst.

(18.) *Mist sämmilijn láá ennuv ohtsih hástuseh, já tondiet tarbâšuvvo-uv oovtâstpargo še raajij rasta.* (Korp)

vrđ. *Meillä saamelaisilla on paljon yhteisiä haasteita, ja siksi tarvitaankin yhteistyötä myös rajojen yli*

(19.) *Njiävđám siijdâ já še Aanaar kieldâ tavemuš räjičuágástâh Kolmisuáivi.* (Korp)

vrđ. *Näätämön siida ja myös Inarin kunnan pohjoisin rajapiste Kolmisuáivi.*

(20.) *Še Ruošâ pele sämmiliih pissoo uásálisten.* (Korp)

vrđ. *Myös Venäjän puolen saamelaiset pysyivät osallistujina.*

Nuorttâlâškielâst še-sääni iššeedrááhtus puáhtá leđe tegu anarâškielâst-uv mii peri sistuálusaanijd, noomin, verbâ, meiddei infiniit häämist, teikâ adverbâ dependentijgijn. Nubij sanijgijn tot puáhtá leđe noomin- teikâ verbâciälkkus tievâdâs. Iššeedráhtusin tohhejeh mestâ puoh kuávdáš ceelhâjesâneh: subjekt (21, 22, 23), objekt (24, 25), predikaat (26) sehe maanġâlágán adverbialleh (27, 28, 29, 30, 31). Meiddei kieldee ovdâmeerhah láá máhđuliih aainâs-uv talle ko toi iššeedrááhtus lii subjekt (23), objekt (25) teikâ adverbial (32). Predikaatist iä lah kieldee ovdâmeerhah. Jurgâlusâin uainá, et taggaar celkkuid ij lah máhđulâš jurgâliđ anarâškielân nuuvt, et kiävtáččij sääni še, mut ton sajan ferttee kevttiđ labdospartikkâl *-gin* teikâ eres vyevi. Tast lii čielgâ iäru kielâi kooskâst.

- (21.) *Muu kää'lles še leäi ceerkavstarsten.* (S 2012) 'Muu käälis še lâi sundee.'
- (22.) *Tõt mâá'nñj še ij ääkka kuvddlam.* (P 2011) 'Tot manjegin ij ááhu kuldâlâm.'
- (23.) *Nâá'erniôggeem še lij määhgnallšem.* (TII 1931) 'Naharij nievdâm še lii maanġâlágán.'
- (24.) *Ää'l kâ'dd koo'ddid di jee'res naau'did še.* (TII 1931) 'Ovttuu koddá kuudijd já eres huáđđoid še.'
- (25.) *Jiâ te'l ni voo'ps jiâ vue'žžid še poorrâm.* (J/Č 1971–74) 'Iä talle ollágin iä piärguidgin puurrâm'
- (26.) *Ánn'jôž ääi'jest liâ še talkkân.* (S 2012) 'Tááláá ääigist láá še talkkâneh'
- (27.) *Mänġg E'mmel huáđ liâ kâddjam ôöutin luôđin, de kâ'l tuu pöškk-jiôgg vuálgg ôöutin luôđin še.* (K&al 2010) 'Manġâ Immeel huáđđoo láá kuddum ovttáin luođáin, te kal tuu poškâjieggâ vuálgá ovttáin luođáin še.'
- (28.) *Teä' su'nne še nõmpei'vv šöôddi.* (S 2012) 'Te sunjin še nommâpeivi šoodâi.'
- (29.) *Uu'd si'jjid še kôškkâm.* (K&al 2010) 'Addel sijnân še koškeeh.'
- (30.) *Ee'jjest kâ'l mâñña še oo'nnsti.* (J/Č 2007) 'Eejist kal mañña še luhostui.'
- (31.) *Leäm mon puäzpaargâst še leäm.* (J/N 1962/77) 'Lam mun puásuipargoost še lam[aš]'
- (32.) *Mâäimôs leei'b mon-ki po'rrem da taurôöžžâst še i'lleäm kâ'l dōözze teänab.* (K&al 2011) 'Majemuu leeibi mun-uv puurrim já skipáristkin ij lam kal tađe eenâb.'

Oro lemin nuuvt, et nuorttâlâškielâst še puáhtá čujottiđ tuš verbâciälkkus finiiituásán (33–36). Anarâškielâst lii ohtâ taggaar ovdâmerkkâ, mast še čuujoot infiniituásán, mut táváliih toh iä lah. Nuorttâlâškielâ amnâstuv nuorâmuu keerdist šadda motomijn taggaar kove, et tast-uv láá vaikuttásah suomâkielâst. Ovdâmeerhâin (35) já (36) puáhtá leđe saahâ suomâkielâ maali kopijistmist, já jyehi tiileest taid lii älkkee jurgâliđ suomâkielân säänist sáánán.

(33.) *Võõnâs õõlgi še mie'ldd lee'd.* (J/Č 1971–74) ‘Käärbis koolgâi še mielđi leđe.’

(34.) *Kaappi ja päärna...tõn dõndõ'kķe de va...va'ldde še poorted.* (J/Č 1971–74) ‘Eemeed já párnáá...tom hommájii va-...valđii še purâttiđ’

(35.) *Ķe'rrez, leei'm še õõut ĵe'rrez raajjâm.* (J/Č 2007) ‘Kerris, láim še oovtâ kerris ráhtám.’ vrd. Ahkion, olimme myös yhden ahkion tehneet.

(36.) *Njauddâmjoogg beä'lnn jie'lim še kâ'lvvmen.* (J/Č 2007) ‘Njiävđámjuuvâ peln eelijm še kalvemin.’ vrd. Näätämöjoen puolella kävimme myös kylvämässä.

Tutkâmamnâstuv miedetteijee celkkuin puoh táválumos lâi meid nuorttâlâškielâst, et še-sääni išseedrááhtus lâi celkkuu subjekt (124 ceelhâd, 45 %). Eres ceelhâjesâniijn adverbialleh lijji uáli táváliih še (81 ceelhâd, 29 %). Eres ceelhâjesâneh láá čielgâsávt härvinuboh: predikaat 38 (14 %) já objekt 33 celkkust (12 %). Toi lasseen lijjii kulmâ ovdâmeerhâ, main lijjii monniilágán sárnumpartikkâlráhtuseh, maid kommentistep sierâ. Kieldee celkkuuh lijjii uccáá tegu anarâškielâst-uv. Tain *še* išseedráhtusin lâi subjekt 11 celkkust sehe objekt teikâ adverbial kuohtuuh kyevti celkkust.

Nuorttâlâškielâst iä lah ovdâmeerhah, main predikatiiv ličij *še*-sääni išseedráhtusin. Tagareh iä lah táváliih anarâškielâstkin, mut ko nuorttâlâškielâ materiaal lii merhâšitteht stuárráb, te taat oro lemin olmâ iäru kielâi kooskâst. Nubbe máhđulâšvuotâ lii tot, et tagareh ovdâmeerhah láá nuuvt uccáá, et toh iä lah teivâm taan amnâstâhân.

Nuorttâlâškielâst tegu anarâškielâst-uv *še*-sääni normaal saje lii tállán iššeedráhtus maajeeld. *Koltankieliset* Facebook-juávhust tobdos kielâäššitobdee lii meid adelâm kielâravvu, mon miel *še* puátá ain ton sääni maajeeld, moos tot čuujoot (*Koltankieliset* 23.5.2015). Iššeedráhtus já *še* kooskâst puáhtá leđe ainâs-uv lahtospartikkâl *-han* (37, 38), mut mii materiaalist iä lah ovdâmeerhah eres máhđulijn saaniijn, tegu partikkâlijn. Sierâ ferttee kuittâg kuorâttállâđ vala taggaar ovdâmeerhâid, main *še* lii uassin kuhheeb sárnumpartikkâlij rááidust. Tain eenâb artikkâl loppâkeččin. Puoh *-han*-tábáhtusah, eereeb ohtâ mii lii 1970-lovvoost, láá nuorâmuu materiaalist ivveest 2007. Tot piäjä epidid, et *-han*-partikkâl láá lasseetškuáttám suomâkielâ maali miel ige tot kulâččii ärbivuáválii kielân.

(37.) *Matti-han še joo'đi mue'rjid uussmen.* (J/Č 2007) ‘Mattihân še juudij muorjijd čuággimin.’

(38.) *Ja U'lljan sie'ss-han še leäi Kipri á'rnn tõt-han še mainsti.* (J/Č 2007) ‘Já Ulljan-siäsáhân še lâi Kipri keččin tothân še mainâstij.’

Meiddei nuorttâlâškielâst sääni *še* saje celkkust ij lah innig čielgâs puoh kielâkevtteid, já suomâkielâ *myös*-sääni kevttimnjuolgâdusah láá motomin vaikuttâm meid sääni *še* kevttimân. Nuorttâlâškielâst *še* kevttim oro lemin čielgâs iänäáš uásán eenikielâlâš ulmuid, mut uđđâ, rävisolmožin kielâ máttám ulmuid ij. Puástusajostitem uáiná távjá uđâsteevstâin, mut meiddei ovdâmerkkân virgâlijn jurgâlum teevstâin. Talle šaddeh älkkeht merhâšumemoiveh.

Lep nuurrâm *Korp*-tiätuvuáđust mottoom ovdâmeerhâid, main ärbivuáválii kielâibárdâs miäldásâš iššeedráhtus lii vuolâčaallum, čällee uáivildâm iššeedráhtus lii merkkejum pyeidis pustavijgijn.

Ovdâmeerhâst (39) ärbivuáválii kielâibárdâs mielđ ceelhâ tulkkojuvvo nuuvt, et še iššeedrááhtus lii sääni *miârkid*, veik čällee lii uáivildâm, et tot ličij sääni *ann'jõðžžâst*. Ovdâmeerhâst (40) vuod čällee lii jurgâlâm njuolgist suomâkielâ ettâmvyevi *Esille tuli myös se*, mon kevttih ennuv eromášávt haldättâhkielâst. Taggaar ceelhâ tuáimá suomâkielâst ubâ uálgicelkkuu iššeedráhtusin, mut ärbivuáválii sâmikielâst ton iššeedráhtus lii vaigâđ kavnáđ. Haldättâhteestâin uáiná meiddei távjá celkkuid, moh älgih saaniijn *še* (41). Taggaar kevttim ij lah ärbivuáválii kielâst táválâš, mut máhđulâš. Talle celkkuu merhâšume lii kuittâg aaibâs ereslágán ko čällee lii ušom uáivildâm, nomâlâs korrâ kihtâlâs teikâ pákkum. Taggaar intensiteetpartikkâlovdâmeerhâin lii eenâb saahâ artikkâl loppâkeččin.

Sä'mmlaž jie'llemnää'll da äärv jeä'la läppjam, pe'ce tōin vuäitt tobdsted miârkid še ann'jõðžžâst. (Korp)

vrđ. Saamelainen elintapa ja arvot eivät ole kadonneet, vaan niistä voi tunnistaa merkkejä myös nykyisyydessä.

(39.) *Ou'dde pue'di še tōt, što ke'rjikiöll da mainstum kiöll lie jee'res ää'šš. (Korp)*

vrđ. Esille tuli myös se, että kirjakieli ja puhuttu kieli ovat eri asioita.

(40.) *Še persoonká'dd maainâst kōskkneez pái kiöllpie'ss kiöl. (Korp)*

vrđ. Myös henkilökunta puhuu keskenään vain kielipesän kieltä.

Motomijn ovdâmeerhâin, main *še* lii celkkuu loopâst teikâ aaibâs loopâ keččin, oro lemin máhđulâš tulkkuđ, et *še* čuujoot ubâ celkkui. Ovdâmeerhâst (42) ferttee kontekst vuáđuld tulkkuđ, et adverbâ *tok* ‘toho’, mon maajeeld *še*-sääni lii, ij pyevti leđe ohtuu ton iššeedrááhtus. Kontekst mielđ ubâ ceelhâ teikâ aainâs-uv uási *tiõrti tok* (verbâ + ton miäruštâllee adverbâ) lii iššeedráhtusin. Muštâleijee oro čuujootmin toos, et taat siämmáš lii tábáhtum mainâsist juo ovdil, tondiet ko eres ulmuuh lijji juo moonnâm ton siämmáá pááikán. Ovdâmeerhâst (43) muštâleijee oro meid čuujootmin sehe veerbân já ton dependentân, objektân. Nube tááhuust celkkust (44) lii saahâ nomâlâs tast, et olmooš meerrid vyelgiđ uágguđ ige porgâđ maidnii muide.

- (41.) *Kunnpeeipuz tiõrti tok še.* (TII 1931) ‘Kunnâpiijpoš ruotâttij še toho ~ ton siämmáá pááikán.’
- (42.) *Joo, miârrkuõ'lid, jee'res kuõ'lid šii'lin še to'ben.* (J/N 1962/77) ‘Joo, merâkuolijd, eres kuolijd pivdijm še tobbeen.’
- (43.) *Perkkamas, perkkamas, kâ'l-han mon vuálgam vuággad še!* (J/Č 2007) ‘Perkkamas, perkkamas, kalhân mun vuálgám uággud še!’

Anarâškielâst láá tagareh celkkuuh še, main *še-sääni* oro čuujootmin ubâ celkkui teikâ aainâs-uv tot ij čuujoot tuš oovdeb sáánán. Talle še lii kuittâg táválávt tállán veerbâ maajeeld (45), mottoom ovdâmeerhâin (46) kuittâg meid celkkuu loopâst. Ovdâmeerhâ (45) mainâs kontekst vuáđuld lii čielgâs, et še čuujoot ubâ celkkui (*aalgan*) *tuhhij tot nieidâ (eidu pyereest)* ige tuš veerbân *tuhhij*. Siämmáá náál ovdâmeerhâst (46) kontekst muštâl, et sárnoo čuujoot ubâ celkkui *lijjimhân (mun) tääbbin (kal) puásuirengân, ij tuš puásuirengân-sáánán*. Muštâleijee muštâl nomâlâs, et sun lâi ovdil puásuirengân Taažâst.

- (44.) *Tie arvâlškuođij äcce[!] algasis myerssee mottoom riges nieidâ ja aalgan tuhhij še tot nieidâ eidu pyereest.* (B 1861)
- (45.) *Tallehân lijjimhân mun tääbbin kal puásuirengân še meiddei.* (EI 1992)

Puoh sajah, main *še* lii veerbâ maajeeld iä kuittâg lah tagareh, et čujottiččii ubâ celkkui. Ovdâmeerhâ (47) kontekstist puátá oovdân, et muštâleijee čielgâsávt tiäduť tom, et meecist rahtii vuástáid paččeem lasseen: sun raahťij še, ij tuš paččaam.

- (46.) *Motomin mun meecist rááhtám še já päähist meiddei.* (EI 1992)

Lii vaigâd tiettiđ, et lii-uv táágu saahâ suomâkielâ vaikuttâsâst vâi nuorttâlâš- já anarâškielâ ärbivuáválii kielâkevttimvyevist. Ovdâmerkkâ (47) lii mainâsist, mon láá nuurrâm 1850-lovvoost, mut tiäduť-uv taggaar kontekstist, mast suomâkielâ lii lamaš aanoost,

ko kielâtotkee ij lah vala máttám sâmi kielâ, mut informant lii máttám suomâkielâ. Tagareh ovdâmeerhah láá kuittâg eenâb-uv, já tondiet taan artikkâlist ovdil adelum njuolgâdus ij oro lemin tuotâ puoh soojijn. Spiekâstuvah láá nomâlâs taggaar soojijn, main še lii veerbâ maajeeld já nuorttâlâškielâst meiddei talle ko še lii celkkuu loopâst. *Koltankieliset* Facebook-siijđo savâstállâm vuáđuld eidu tagareh celkkuuh láá vaigâdeh meiddei eenikielâlijd kielâkevtteid. Tondiet kevtteeh keččâleh velttiđ sääni še kevttim taggaar kontekstijn já adeleh älkkeht hyperkorrekt ravvuid ege osko jieijâs kielâibárdâsân.

Vaigâdovuottân lii, et tievâslii njuolgâdus adalem ij lah máhđulâš taggaar soojijn, mut olmooš ferttee smiettâđ tárkká, et maid áigu muštâliđ lohhei teikâ kuldâleijeji. Tehelâš lii iberdiđ maggaar iâru lii ovdâmerkkân čuávuváin Internetist luávnejum celkkuu variantijn. Vuosmuš celkkust (48) kuávdáš merhâšume lii tot, et nuorttâliih nurrii muorjij lasseen meiddei kuobbârijd, maid eres sâmmiliih iâ lah annaam ulmuu purrâmâššân. Nube celkkust (49) kuávdáš sistuálu lii, et sâmmiliih nurrii muorjijd já kuobbârijd ege ovdâmerkkân tuš tipšom poccuid. Jos lii tárbu tiäduttiđ, et sâmmiliih nurrii sehe muorjijd já kuobbârijd veikâba eres šadoi lasseen, ferttee kevttiđ eres vuovijd tegu ovdâmerkkân celkkust (50).

(47.) *Jii'jjesväärlla sä'mmla nooree mue'rjid da kuõbbrid še. 'Jiešváráliih sâmmiliih nurrii muorjijd já kuobbârijd še.'*

vrđ. *Omavaraiset saamelaiset keräsivät marjoja ja myös sienä.*

(48.) *Jii'jjesväärlla sä'mmla nooree še mue'rjid da kuõbbrid. 'Jiešváráliih sâmmiliih nurrii še muorjijd já kuobbârijd.'*

vrđ. *Omavaraiset saamelaiset myös keräsivät marjoja ja sienä.*

(49.) *Jii'jjesväärlla sä'mmla nooree jee'res šââddi lââ'ssen mue'rjid da kuõbbrid. 'Jiešváráliih sâmmiliih nurrii eres šadoi lasseen muorjijd já kuobbârijd.'*

vrđ. *Omavaraiset saamelaiset keräsivät muiden kasvien lisäksi marjoja ja sienä ~ Omavaraiset saamelaiset keräsivät myös marjoja ja sienä.*

Še sajadâh: semantliih ohtâvuodah já tooimah celkkust

Sänikirjij mielđ sääni še merhâšume lii suulân siämmâš puoh nuorttâsämikielâin, nomâlâs ‘meid ~ meiddei, -uv (inklusiiv); -gin (kieldee ohtâvuodâin); su. myös, -kin; -kAAAn (kieldee ohtâvuodâin)’ (E. Itkonen 1989, 210–211; T. I. Itkonen 1958, 546; Moshnikoff já Sammallahti 1988, 118; Sammallahti já Hvorostuhina 1991, 75; Sammallahti já Morottaja 1993, 96). Nubij sanijgijn adelum prototijpâlâš merhâšume lii aldemustáá additiiv teikâ labdee. Tot meerhâš, et sääni še ovtâstit moinnii eres ciälkkusáin ton ciälkkus, mon dependent tot lii. Taggaar tooimâ vuáđuld tom puáhtá miäruštállâđ fokuspartikkâlin, mii tuáimá additiivlii ohtâvuodâ merkkân. Partikkâl paajeed fokusân ton iššeedráhtus, mast lii additiivlâš ohtâvuotâ moinnii eres ráhtusáin. (vrd. VISK § 1097)

Še puáhtá ovtâstittiđ iššeedráhtus moinnii tiätu ciälkkusáin, mii lii mainâšum ovdil siämmáá teevstâst, mut meiddei čujottiđ monnii áášán almolii tääsist. Siämmáá teevstâst teikâ savâstâlmist ovdil mainâšum äšši puáhtá leđe siämmáá eđâlduvvâst (merhâšuumest eng. *utterance*) (51), mut meiddei uáli kukken ovdil *še-sääni* (52, 53) já valaba nube sárnoo eđâlduvvâst-uv (54). Ovdâmeerhâin lii vuálâsargum *še-sääni* iššeedráhtus sehe tot sääni teikâ ciälhus, main tast lii semantlâš ohtâvuotâ.

(50.) *Pappâ iätá tom et ko jo tun lijjih, te sun kal še tibi lii, puáttee iijâ.* (EI 1992)

(51.) *Já mij passeeep meeinijđ, mij passeeep kyele vuoivâsijđ tievâ et, já, tiettlâs ephân mij talle puurâ puohrekkân, passeeep, te itteen ko koccáp, já koldeđ vyelgiškyettip, te mij, purâdep talle taid, meeinijn kááhu ráhtip še meiddei.* (EI 1992)

(52.) *Mun paaččim já kumppi roovâi miehtâkopán. Lijjim vises ete tot kale jaamij. Talvâsâš peeškij, paavhij já toolâi hirmâd jienâ, te tot nubbe kumppi ij perustâm päčimist maiden, tot-uv poođij toos paččum kuumpi alda já orostij toos jolgâdâsân. Paaččim, já oinim ete pyereest lijjim teividâm, tot še koočâi ijge lihâdâm.* (S 2004)

- (53.) UM: *Naa. Na mahks tom, purrii nuuvtko, tallaah ulmuuh ko puurrâm ool purrii pajalâs meiddei mahte tääl-uv, te, purrii-uvks taid vuojâpeesijd nuuvtko oolâ vâi?*
IP: *Naa, joo, joo purâmist ko kiergânii, te talle purrii.*
UM: *Jáá. nuuvtko*
IP: *Joo, já, já sitte ko pecliemâ rahtii te tom še pajalâssân juhhi. (EI 1992)*

Jos sárnoo teikâ čällee čuujoot teevstâ ulguubele áášán, tot ferttee leđe uáli táválâš äšši. Talle sun puáhtá vyerdiđ, et kuldâlejjest teikâ lohhest láá juo ovdebáást tagareh tiäđuh moigijn sun ovtâstit *še*-sääni iššeedráhtus. Toh tiäđuh kuleh monniilágán sárnumsiärvus ohtâsii metateekstân. Ovdâmeerhâst (55) muštâlejje čuujoot puoh eres nisonáid, kiäh láá eenih tegu sun *še*. Celkkuin (56) já (57) ciälkkusijn *mun* *še* já *mii kuávlust* *še* čujotteh toos, et láá ennuv tagareh ulmuuh kiäh ponnii já et eres-uv kuávluin lijji maašinčeepeh. Ovdâmerkkâ (58) vuáđuduvá ton tiätun, et markkânáid láá ain ennuv jotteeh.

- (54.) *Noo, párnái pihtsijd rahtii veikkâ maht, mun še ko lijjim, must lijji párnááh, mun rahtim, vuálpuid já, já máchijd, sâmmáchijd meiddei. (EI 1992)*
(55.) *Ruáiváid vist ponnii. Mun še lam pannaam. (EI 1992)*
(56.) *Mii kuávlust še lijji maašinčeepeh, nuuvt tego Uccâ-Vuolli-uv. (S 2004)*
(57.) *Ohtii mainâstii tom, et Kárâšjuvvâst lijji markkâneh já Pasijävr-Uulá Niilu še lâi moonnâm tohon markkânân. (M 1997)*

Additiivlii ohtâvuodâ merkkân tuáimih meiddei motomeh konjunktioh, eromâšávt paldâlistee konjunktioh, tegu ovdâmerkkân *já* já *sehe*. Konjunktioid miäruštâleh kuittâg távjá uáli čovgâdávť toi eres tooimâi vuáđuld. *Ison suomen kieliopin verkkoversio* (VISK; Sturrâ suomâkielâ kielâoopâ viärmádâhversio) mielđ konjunktion rekinisteh tuš taggaar sujâhännáá saaniđ, moh čaneh ootân kyehti teikâ eenâb celkkuid, ciälkkusijd teikâ saaniđ oosijd nuuvť, et toi kooskân šadda syntakslâš já semantlâš koskâvuotâ (VISK § 812). Pekka Sammallahti (2007, 15,78) mielđ paldâlistee konjunktio ovdâstit taggaar saaniđ teikâ ciälkkusijd, main lii ohtâsâš ceelhâopâlâš funktio.

Ärbivuáválijn kielâoopâin láá eidu ceelhâopâlii funktio tet nabdám meid, et konjunktio ráhtá čovgâdub koskâvuodâid ko eres additiivliih säänih, moi ovdâstitemvyeimi tyehin láá pragmaatlíih, kielâ kevttimân lohtâsejee suujah. Ohtâ ovdâmerkkâ iäruin lii meid tot, et konjunktioh láá ain celkkuu aalgâst, ko vuod eres additiivliih säänih láá teikâ pyehtih leđe eres-uv soojijn celkkust. Eres säänih pyehtih meid ovdâstittiđ celkkust vijđásub ubâlâšvuodâid, ko konjunktioh ovdâstiteh ain tuš celkkuid teikâ ciälkkusijd. (Jääskeläinen já Koivisto 2012, 596.)

Uđđâsumos suomâkielâ ceelhâoopâ tutkâmušâst láá kuittâg pajedâm meid ereslágán uáinuid. Ovdâmerkkân Jääskeläinen já Koivisto (2012, 592) mielđ konjunktioin láá kielâ kevttimist teikâ pragmatiik tááhust meid vijđásuboh funktioh še. Savâstálmist toh iä pyevti oovdân tuš syntakslíjđ koskâvuodâid celkkui já kuáluscelkkui siste, mut meid ovtâskâs eđâlduvâi já sahâvuárui koskâvuodâid. Tagareh koskâvuodâh pyehtih čoonnáđ oohťân oosíjđ, main lii viehâ kuhes koskâ nubbeest nuubán. Ovdâmerkkân nubbe uási puáhtá leđe nube sárnoo eđâlduvvâst teikâ nube sárnumpaajeest (su. *puhejakso*).

Jääskeläinen já Koivisto mielâst konjunktioid sulâstíttee saaniđđ kolgâččij asâttiđ juátkojeijee skaalan, mon nube keejist láá čielgâ konjunktioh já nube keejist tagareh säänih, main láá uccáá konjunktio jiešvuodâh. Siämmáš sääni puáhtá itteđ maanğâ saajeest ton skaalâst tondiet ko tom kevttih eresnáál jieškote-uv kontekstijn. Tagareh konjunktioid sulâstíttee additiivliih säänih láá táválávt partikkâleh, adveerbah teikâ adpositioh. Meiddei motomeh konjunktioh láá tagareh, et taid kevttih nuuvt, et tain iä lah hirmâđ čielgâ konjunktioi jiešvuodâh ärbivuáválii kielâoopâ keččâmkuávlust. Sunnuu keččâmkuávlvuołgâsaijeen lii kielâ kevttim olmâ elimist, ko vuod oovdeb uáinu vuálgá joton kielâ systeem kuvviimist. (Jääskeläinen já Koivisto 2012, 592, 596.)

Ärbivuáválii kielâoppâjurdâččem mielđ sääni *še* ij pyevti leđe konjunktio. Veik tot puáhtá-uv čoonnâđ oohtân aainâs-uv ciälkkusijd teikâ saaniđ, te čanos lii tuš semantlâš ige syntakslâš. Tot uáivild meiddei tom, et tain ij lah ohtâsâš ceelhâopâlâš funktio ton merhâšuumest ko Sammallahti uáivild. Sääni *še* puáhtá meid leđe eres soojijn celkkust, ko tuš aalgâst. Jos váldá vuolgâsaijeen Jääskeläinen já Koivisto jurdâččemvyevi, te säänist *še* láá tiätu kontekstijn kuittâg mottoom verd konjunktio jiešvuodâh. Tot čana oohtân ovtâskâs eđâlduvâid já sahâvuáruid, meiddei kuhheeb kooskâi tyehin, siämmáánáál ko motomeh konjunktioh-uv. Veik ton tooimah lohtâseh-uv iánááš savâstállâm ovdánmân nuuvt, et toh lasetteh sistuálu koherens, te motomijn kontekstijn *še*-säänist lii meid syntakslâš toimâ-uv.

Konjunktioolágán aanoost *še* lii ovdâmerkkân taggaar ohtâvuodâin, main kevttih tom elliptlijn celkkuin. Taggaar celkkui kuávdáš sistuálu lii siämmáš ko oovdeb celkkuu já tondiet ij lah tárbu ettâđ tom uđđâsist. Toi ráhtus puáhtá kuvviđ náávt: $X_{subj} \text{ lii/taha } Y, \text{ já } \sim te \sim \emptyset Z_{subj} \text{ še } \emptyset [= \text{ lii/taha } Y]$. Lep kavnâm taid eenâb anarâškielâst (59, 60, 61), mut motomijd meiddei nuorttâlâškielâst (62). Ovdâmeerhâst (63) uáiná, maht muštâlejje lii tievâsmittám elliptlii celkkuu maajeeb celkkuin, mast sun čielgee vala visesvuodâ tet elliptlii celkkust meddâl kuodđum uási.

- (58.) *Oppeet vuolgij ubâ kaavpug viehâ keččâliđ, et iä-uvsun teđet pesâččii, ja tot kandâ še.* (K&I 1918)
- (59.) *Já ko kuobžâ ooroost te čeeeci še.* (S 2004)
- (60.) *Kamuvsyeinih, moh lijii stevilij siste, lijii jiänjum já suháh še.* (S 2004)
- (61.) *Vuđ'lgge oummu viikkâd tōn... mon čuâvtōske'rrsin, O'rttem še.* (J/Č 2007) 'Vuolgii ulmuuh tuálvuđ tom... mun čovâttâskerrisáin, Orttem še.'
- (62.) *Taas moonâi stáálu maasâd, monnii kuátán, tot alge še, vyelgiškuođij maasâd taas.* (K 1860)

Kärjil- já ruošâkielâst partikkâlij *še* já *-же/же* merhâšume já kevttim lii ereslágán ko sâmiikielâin: toh tuáimih intensiteetpartikkâlin, main láá távjá adverbâi jiešvuodáh, táválávt merhâšumeest ‘-hân, -ba, eidu, aaibâs, penttâ’. Tot meerhâš, et tain kielâin sääni *še* toimâ lii nonniđ ton iššeedráhtus merhâšume.

(63.) *Potakkarieškua že jogahiñi mielelläh šöis.* (KKVS) ‘Pottáákkááhuhân juáháš mielâstis purâččij.’

(64.) *Hebozed ž_om miun dai izändä ž_olem mie.* (KKVS) ‘Hiäppušeñhân láá muu teikâ iššeed lam eidu mun.’

Mottoom härvinâš tiätukontekstijn tom puáhtá kuittâg kevttiđ kärjilkielâst siämmáasullâsii additiiv merhâšumeest ko sâmiikielâin. Ceelhâoopâ tááhust kevttim lii táválávt kärjilkielâst mottoom verd ereslágán já ruošâkielâst uáli ereslágán ko sâmiikielâin. (E. Itkonen 1989, 210–211; T. I. Itkonen 1958, 546; KKVS; Pers. komm. FL Olga Karlovast.)

Eromâšávt nuorttâlâškielâ puárâsub kielâovdâmeerhâin láá ennuv ovdâmeerhah tast, et sääni *še* láá-uv kiävttám intensiteetpartikkâlin. Tegu puáhtá ervidiđ, toh láá meiddei *Ká'llmuõrâž – Nuõrttsaa'mi mainnâz* -kirjeest (Pacija 2011), mon mainâsijd lii sámás muštâlâm Ruošâ pele nuorttâlâš Zoja Nosova. Mut taggaar kevttim lii ain elimin meid Anarist 2000-lovvoost (72, 73). Anarâškielâst toh láá härvinâsah (70, 71). Eromâš lii tot, et puoh anarâškielâ kieldee *še*-ovdâmeerhâin tot lii ain intensiteetpartikkâl, já kevttim oro lemin fraasilágán. Nuorttâlâškielâst-uv lii jiešvuodâlâš meiddei tot, et *še* lii intensiteetpartikkâl tooimâst távjá taggaar celkkuin, moid lohtâseh vuáimáliih tobdoh (67), mut iä ain (66). Taggaar affektiivlijn celkkuin *še* puáhtá leđe eđâlduv vuosmuš säännin-uv (68, 69). Čuávuváin ovdâmeerhâin intensiteetpartikkâl *še* já ton iššeedráhtus láá vuolâčcaallum.

- (65.) *Ķeâdda tøn še ee'jj see'st pä'rnn kâddji vâainast, Si'rġġi leäi nõmm.* (S 2012)
 ‘Kidđuv, ton siämmáa ive, sist pärni koddoo suádist, Sirġġi lâi nommâ.’
- (66.) *Ton še mōõnsâa'st!* (K&al. 2010) ‘Eelâš tun-uv!’
- (67.) *Stä'lmstâäll ku'kķen leäi, a aa'lji ju'rdded: “Še mii leežž, ij leäkku nu'tt, ķii leežž suu sââ'rm tâtt, suin heibb”.* (P 2011) ‘Stáálu kuhháa lâi, mut aalgij jurdâččid: “Mii peri leš, ij lah nuuvt, ķii leš suu sorme tâttu, suin hiäibu.”’
- (68.) *Šii'lli sott da sârnn kaappja: “Še mon tuu jiõm ää'lj ža'll'jed, mon äälgam tuu mätt'ted.”* (P 2011) ‘Pivdee suttá já ciälkká emedân: “Tuodâigin mun tuu jiem äälgi šalligâššâđ, mun áalgám tuu máttáättid.”’
- (69.) *Et muččâd še jieħ lah!* (EI 1992) ‘Et tuodâigin jieħ lah muččâd!’
- (70.) *Tääl lii vuájáán moonnâm já koostâ še ij kuussân innig.* (M 1997) ‘– – já kuussân ij tuodâigin koostâ innig.’
- (71.) *Ooudak še mu'nne ķee'rij! Pooutak še máâust tōid!* (Koltankieliset 25.5.2015)
 ‘Tuodâst adelah munjin kirje! Tuodâigin puávtáh maasâd taid!’
- (72.) *Ja tuâjtää še ooumaž ij jeällam.* (J/Ĉ 2007) ‘Ja pargottáa olmooš ij tuodâigin iállám.’

Kuálmâd partikkâltijppâ, moos motomeh še-sääni kevttimkonteksteh oroh lohtâsmin lii sárnumpartikkâl. Sárnumpartikkâleh lii stuorrâ juávkku tagaráid uccâ sáanáid, moi toimân lii išediđ sárnumist, ovdâstittid teeṽstâ oosijd já pyehtid oovdân sárnoo uáinu monni äášist. (VISK § 801) Eromâšávt sâmikielâin lii táválâš, et sárnumpartikkâleh láa eenâb ko ohtâ já et toh láa távjá maġeláa. Toi juávkun puáhtá rekinistiđ anarâškielâst ovdil oovdânpuohtum noomin + *kal(e)* + *še* -ráhtus (74) já meiddei motomijd celkkui algâttâmfraasijd (75, 76). Nuorttâlâškielâ amnâstuvvâst tagareh láa eenâb-uv, mut suijân puáhtá leđe tot, et anarâškielâst lii nuuvt uccáa jienâpâddimateriaal. Sárnumpartikkâlrááiđuh láa távjá celkkuu aalgâst já tááláa kielâ ovdâmeerhâin láa čielgâ loovnah suomâkielâst sehe saanij et fraasij tääsist (77–80).

- (73.) *Já liävtuh kale še algii.* (S 2004)
- (74.) *Na nuuvthân kal tiäđustuv še lii, mut, na jiem mun kal tieđe läittiđgin, ainhân tot lii sáttum.* (EI 1992)
- (75.) *Já tomhân lijiii ennuu máttám, mut ko tohhân tiäđust-uv še láá váldáttám.* (M 1997)
- (76.) *Son oikein še ko luōzz pái čäävat seälggeses pái vä'zza.* (M/Č 2007) 'Sun oikein-uv ko luosâ tuš vierât siälgásis tuš vázzá.'
- (77.) *Jaa nu'tt še-i lij --* (M/Č 1971–74) 'Jaa nuuvt-uv še lii --'
- (78.) *Nákkam tietenki lij-i nákkam še --* (M/Č 1971–74) 'Taggaar tietenki lii-uv taggaar še --'
- (79.) *Na tōn še, että --* (M/Č 2007) 'Na ton še, että --'

Nuorttâlâškielâst še lii távjá aanoost ettâmvyevist *nu'tt še*, mon lii máhđulâš jurgâliđ maangâ náál: 'toin naalijn; toin naalijn ko; siämmáá náál ko; nuuvt-uv; nuuvt peri; nuuvt meid; nuuvt tegu; toin naalijn ko jna'. Toi merhâšumij já kevttim vuáđuld tom puáhtá kočodiđ aldemustáá proadverbân. Tot uáivild et tot lii uccâ sáánaáš teikâ sänilitto, mii lii celkkust monnii adverbâ saajeest. *Nu'tt še* táálâš kevttim muštoot ennuv konjuktioi kevttim já tot lii távjá kyevti celkkuu kooskâst tegu suomâkielâ *samoin kuin, niin kuin* teikâ *kuten* (81, 82), meiddei sárnumpartikkâl *niinku* saajeest (83). Ovdil tot lâi meiddei intensiteetpartikkâl tooimâst (84).

- (80.) *Saa'mi kēe'ddid lie še teevvam määngin ii'jjin – nu'tt še tän kie'zz ääi'j.* (Internet-tekstá 6.7.2017) 'Saamij kiedijd láá še tivvooom maangâi ivij ääigi – nuuvt meid taan keesi ääigi.'
- (81.) *No tōt lij nu'tt še mâ'te tääi'ben ko rä'jje lääv.* (J/N 1962/77) 'No tot lii nuuvt tegu tääbbin ko ceggejii láávu.'
- (82.) *Ei ole kun nu'tt še, nu'tt še litteä lij, mutta nääi't-aa vuâlgg.* (J/N 2007) 'Ei ole kun niinku, niinku litteä lii, mutta náávthân vuálgá.'
- (83.) *Joo, määng vuâra-han nu'tt še tuejjee.* (J/Č 1971–74) 'Joo, mangiihân nuuvt-uv porgii.'

Jääskeläinen ja Koivisto (2012, 593) mieläst lii motomin pyreeb jyehid monnii konjunktio jieškote-uvlágán kevttimvuovij mielid ovdâmerkkân kyevti kategorian talle ko toi semantiik já kevttimkonteksteh láá šoddâm tuárvi sierâlágánin. Nuorttâlâškielâ *nu'tt še* tiävdá taam miäruštállâm: toos lii šoddâm jieijâslágán semantiik já ton kevttimkonteksteh láá ereslágáneh ko *še*-säänist mudoi. Ton tááhust oroččij luándulâš, et tom rekinistáččij sierâ kategorian. Eres tutkâmamnâstuv nuorttâlâškielâ ettâmvyevih teikâ fraasih, main lii sääni še láá proadverbâ *te'l še* ‘talle-uv, talle *še*’, *tintta še* ‘toin naalijn *še*’, *â'tte še* ‘sittá *še*’ sehe *koabba-še* ‘kuábáš-uv’. Taah ettâmvyevih iä lah táváliih.

Anarâškielâst lii, tegu lii puáttám oovdân juo tolebáá, fraasilágán noomin + *kal(e)* + *še* -rááhtus. Ton lasseen anarâškielâst láá eres-uv *še*-ráhtuseh, moh oroh lemin teikâ nubástuumin fraasin teikâ monniilágán ettâmvyehhin. Čielgâsávt kristalšum lii tiervâttâs *Tiervâ še!* Tom puáhtá verdidiđ suomâkielâ tiervâttâsâigijn *Terve vaan!* já *Terve mieheen!* teikâ orjâlâškielâ tiervâttâssáin *Bures fal!* Taan ettâmvyevist *še* lii mottoomlágán intensiteetpartikkâl, mon ulmen lii tuárjuđ já kiävrudiđ iššedsääni merhâšume.

Ettâmvyehhin puáhtá nabdeđ meiddei motomij ulmui kielân kullee sänipaarâ *še meid* ~ *še meiddei*. Paarâ säänih oroh čuujuotmin siämmáá iššeedráhtusân, additiivlâš merhâšume lii tuš kiärduttum kuohtii. Sänipaarâ kevttih eđâlduvâi loopâst (85) teikâ kaskoo celkkuu (86).

(84.) *Mist lijjii toh navittin še meiddei.* (EI 1992)

(85.) *Toh lijjii kievhih še meiddei toh ulmuuh.* (M 1997)

Loopâst lii vala pyeri mainâšid, et Markus Juutisii (2016) pro gradu -pargoost nuorttâlâškielâ partikkâl *še* lii ohtân ovdâmerkkân taan juávhust, mon ovdâsteijeid

sun koččood inklusiivlâš skalaarpartikkâlin. Täärhib savâstâlmist lii puáttám oovdân, et Juutinen uáivild skalaarvuodáin suu pargoost ubâ ciälhástuv merhâšume ige tuš sääni *še* merhâšume teikâ tooimâ. Tondiet ep lah kuorâttállâm taan ääši tađe eenâb.

Juurdâpuátuseh já loppâsuogârdâllâm

Partikkâl *še* kulá sâmikielâi argâpeeivist uáli táválíi uccâ sánái juávkun, mon láá táásâš tutkâm uccáá. Nuorttâlâš- já anarâškielâ *še* prototijppâsâš merhâšume lohtâs additiivlii tooimân: tot muštâl, et ton iššeedráhtusist, ciälkkusist, lii ohtâvuotâ motomáin eres ciälkkusáin. Eres sâmikielâin västideijee säänih teikâ labdospartikkâleh láá orjâlâškielâ *-ge* já *-nai* sehe eres uárjisâmikielâi *aaj*-säänih (máhđulávt meid orjâlâškielâ säänist *maiddái* < *maid* + *aaj*).

Taan artikkâlist lep puáhtám oovdân, et *še*-säänist láá aainâs-uv kuulmâlagán tooimah, moi vuáđuld tom puáhtá miäruštállâđ additiivlâžžân fokuspartikkâlin, intensiteetpartikkâlin teikâ sárnumpartikkâlin. Toos lasseen *še* tuáimá oovtâst motomij eres uccâ sánáigijn maanġâlágán fraasij uáassin já ovdâmerkkân proadverbân. Mottoom kontekstijn *še*-säänist láá konjunktioalágán tooimah, mut ton ovdâstitemveimi lii kuittâg pyerebeht-uv semantlâš ko syntakslâš.

Jos viärdádâl nuorttâlâškielâ já anarâškielâ, te huámmâš, et anarâškielâst *še*-sääni kevttim lii oovtâkiärdánub teikâ et tom iä keevti nuuvt maanġâlágán kontekstijn ko nuorttâlâškielâst. Meiddei semantiik variaatio lii ucceeb anarâškielâst. Tot lii ohtâ lasetuodâštâs tast, et sääni láá lovnim nuorttâlâškielâst anarâškielân. Anarâškielâst sääni kevttim oro lemin mii amnâstuv mielđ puoh táválumos Njellim kuávlukielâ sárnoi kooskâst teikâ sij puohah kevttih tom. Tom lii älkkee čielgiđ nuorttâlâškielâ sárnumkuávlú aldavuodáin. Sääni *še* kevttim lii amnâstuv mielđ viehâ táválâš Tave-Anarist *še*, mut tom kevttih ennúv tuš ovtâskâs ulmuuh. Tave-Aanaar materiaalist 67 % láá kyevti ulmuu njäälmist.

Mii amnâstuv-uv vuáduhd lii čielgâs, et še lii lamaš uápis miätá Aanaar aainâs-uv 1840-lovo ráájist, kuás láá vuosmuuh tiáduh tast. Kuobžâ-Saammâl Maati, Dr. h.c. Matti Morottaja, miel tom láá kiävttám majemui aagij-uv puoh kuávluin Anarist já tot lii lamaš aabâs táválâš argâpiäiválâš sääni (pers. komm. 30.5.2018). Suu saaniid lii älkkee oskođ, ko sun lii vissásávt-uv sárnum puoh anarâškielâ kevtteigijn, kiäh láá iállám 1900-lovo maajeb pele ääigi. Taan vuáduhd puáhtá-uv epidid, et mii amnâstáh ij lah tuárvi stýeres já et suijân lii vaarâ eidu jienâpaadij váilum.

Nuorttâlâškielâst sääni *še* kevttih maangâ náál já ennuv puoh sárnumkuávluin (Juutinen 2016). Puoh puárásumos materiaalist lii ruošâkielâ kevttimvyevi vaikuttâs, mut ton paaldâst lii aalgâ ráájist taggaar kevttimvyehi, mii ij lah máhđulâš ruošâkielâst. Taas puáhtá leđe lamaš mallin kärjilkielâ kevttimvyehi, mii ij lah lamaš nuuvt čovgâd ko ruošâkielâst. Mielân paijaan kuittâg meid tot, et taggaar tooimâin *še*-sääni lii valdum monnii puáris sääni sajan. Tot puávtáččij pyereest-uv leđe puáris *meid*-sääni, mon kevttimist láá siäilum fragmentliih tiáduh nuorttâlâš- já kieldâsämikielâst (T. I. Itkonen 1958, 233). Nubbe, já kevttim tááhust siämmáasullâsâš iävtukkâs lii nuorttâmerâsyemmilijn kielâin luávnejum labdospartikkâl -KV(n). Tot lii aanoost anarâškielâst haamijn -Kin~-Ken (mieđetteijee) já -Kan ~ -Ke (kieldee), mut nuorttâlâškielâst tot lii uáli härvinâš já vissâ anarâškielâst luávnejum (E. Itkonen 1986, 259, 330; T. I. Itkonen 1958, 88).

Kijttoseh

Halijdep kijtteđ eromâšávt puoh anarâš- já nuorttâlâškielâ sárnoid, mut meiddei eres kielâtotkeid, kiäh láá išedâm taan čalluu materiaal nurâmist já tulkkuumist. Lep meid kijttevááh Oulu ollâopâttuv Sämmilii kulttuurarkkâdâhhân ton išseest, maid lep uázžum materiaalijgijn.

Amnâstâh

Jienâpäädih:

Čevetjäävri nuorttâlâškielâ kuávlukielâ paddiimeh iivijn 1971, 1973, 1974 (s. 3,5 tiijme). Kotimaisten kielten keskuksen nauhoitearkisto: 9835_1a, 9836_1a, 9842_1a, 11308_1bz, 11313_1az, 11711_1bz, 11722_1bz, 11723_1a, 11726_1bz, 12744_1bz. Paddim: Mikko Korhonen. (Uánádâs J/Č 1971–74)

Čevetjäävri nuorttâlâškielâ kuávlukielâ paddiimeh ivveest 2007 (s. 5 tiijme). Kotimaisten kielten keskuksen nauhoitearkisto: 17448, 17457, 17460, 17461_1d, 17461_1ez, 17462_1c, 17462_1d_ez, 17463_1d, 17464. Paddim: Vladimir Feodoroff ja Raimo Gauriloff ja Elina Vuoti. (Uánádâs J/Č 2007)

Njellim nuorttâlâškielâ kuávlukielâ paddiimeh iivijn 1962, 1977 (s. 2 tiijme). Kotimaisten kielten keskuksen nauhoitearkisto: 3320_2, 12896_1a, 12896_2az, 12897_1a. Paddim: Samuli Aikio, István Kecskeméti, Mikko Korhonen, Elsa Valle, Lea Laitinen já Pirjo Rissanen. (Uánádâs J/N 1962/77)

Njellim nuorttâlâškielâ kuávlukielâ paddiimeh ivveest 2007 (s. 1,5 tiijme). Kotimaisten kielten keskuksen nauhoitearkisto: 17447_1b, 17447_1cz, 17454_1bz. Paddim: Raimo Gauriloff já Elina Vuoti. (Uánádâs J/N 2007)

Elektronlâš amnâstâh:

Koltankieliset. Koltankieliset Facebook-juávkun čallum anonymistum kommenteh. <https://www.facebook.com/groups/185297610101/> (7.9.2015).

Korp. Korp-tekstâtiätuvuáđu anarâš- já nuorttâlâškielâg teevstah. <http://gtweb.uit.no/korp/?mode=smn#?cqp=%5B%5D> (11.4.2018).

Teddilum amnâstâh:

- Andelin, Anders. 1861. “Enare-Lappska språkprof med ordregister.” *Acta Societatis Scientiarum Fennicae Tomus VI*: 385–495. (Uánádâs A 1861)
- Borg, A. W. 1861. “Enare-Lappska sagor.” *Acta Societatis Scientiarum Fennicae Tomus VI*: 496–506. (Uánádâs B 1861)
- Itkonen, Erkki. 1992. Inarinsaamelaisia kielennäytteitä – Aanaarikiela čájtтуzeh. *Suomalais-Ugrilaisen Seuran toimituksia 213*. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura. (Uánádâs EI 1952)
- Itkonen, T. I. 1931. Koltan- ja kuolanlappalaisia satuja. I–II. Kolttalaisia ja kildiniläisiä satuja. *Suomalais-Ugrilaisen Seuran toimituksia 60*. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura. (Uánádâs TII 1931)
- Koponen, Eino, Jouni Moshnikoff & Satu Moshnikoff. 2010. Sää’mkiöll, ä’rbkiöll. Helsinki: Dommjännmlaž kiöli tu’tkķeemkõõskõs – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. (Uánádâs K&al 2010)
- Koskimies, A. V. & T. I. Itkonen. 1918. Inarinlappalaista kansantietoutta. *Suomalais-Ugrilaisen Seuran toimituksia 40*. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura. (Uánádâs K&I 1918)
- Lagercrantz, Eliel. 1961. Lappische Volksdichtung V. See- und Skolte-Lappische Texte des Südlichen Varangergebiets. *Suomalais-Ugrilaisen Seuran toimituksia 124*. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura. (Uánádâs L 1961)
- Lönnrot, Elias. 1854. Ueber den Enare-Lappischen Dialekt. *Acta Societatis Scientiarum Fennicae. Tomus IV*: 133–279. (Uánádâs L 1854)
- Morottaja, Matti. 1997. Tovlááh mainâseh. Aanaar: Anarâškielâ servi. (Uánádâs M 1997)
- Morottaja, Matti. 2007. Anarâškielâ ravvuuh. Helsig: Päikkieennâm kielâi tutkâmkuávdáš.
- Рася, Јевгеня [Пация, Евгения]. 2011. Kå’llmuõrâž. Nuõrttsaa’mi mainnâz. Aanaar: Sää’mte’ğğ. (Uánádâs P 2011)

Sammallahti, Pekka. 2004. Javrij jieŋah parguu: Anárašgiel lohkosat. Publications of the Giellagas Institute 2. Oulu: Oulu universitehta, Giellagas-instituhtta. (Uánádâs S 2004)

Sammallahti, Pekka. 2012. Vuõ’lǧǧe jáá’tted ooudâs: lookkmõõžž – De fas johttájedje: nuortalašgiel lohkosat – Taas mentiin: koltansaamen lukemisto. Publications of the Giellagas Institute 14. Oulu: Oulu universitehta, Giellagas-instituhtta. (Uánádâs S 2012)

Käldeeh

Álgu-tiätuvuáđu. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. <http://kaino.kotus.fi/algu/> (5.12.2017).

Itkonen, Erkki. 1986. Inarilappisches Wörterbuch I. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XX, 1. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura.

Itkonen, Erkki. 1989. Inarilappisches Wörterbuch III. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XX, 3. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura.

Itkonen, T. I. 1958. Koltan- ja kuolanlapin sanakirja I. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XV. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura. <https://www.sgr.fi/fi/items/show/428> (4.3.2018).

Juutinen, Markus. 2016. Skalaariset partikkelit koltansaamessa. Pro gradu -tutkielma. Suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos, Helsingin yliopisto. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/169671/Juutinen_Markus-Pro%20gradu-2016.pdf?sequence=2 (6.4.2018).

Jääskeläinen, Anni & Aino Koivisto. 2012. “Konjunktio, partikkeli vai konnektiivi?” Virittäjä 4/2012: 591–601. <https://journal.fi/virittaja/article/view/7488/5843> (6.4.2018).

- Kielâjuávuš 2016. Säämi Kielâkäldee anarâškielâ Kielâjuáhuš čuákkim 04/2016 pevdikirje 13.12.2016. <http://assets.contentful.com/kkxfrpcp7iyu/4dorsZfelq04Ec26Cq6eKI/191d372dde29daa397635cf13e6d9aeb/201612-kj-pevdikirje.pdf> (5.12.2017).
- KKVS. Karjalan kielen verkkosanakirja. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. <http://kaino.kotus.fi/cgi-bin/kks/karjala.cgi> (5.12.2017).
- Mosnikoff, Jouni & Pekka Sammallahti. 1988. U'cc sääm-lää'dd sää'nnkeârjaž. Ohcejohka: Jorgaleaddji.
- Ravila, Paavo. 1931. Ruijanlappalaisia kielennäytteitä Petsamosta ja Etelä-Varangista. Suomalais-ugrilaisen seuran toimituksia 61. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura.
- Sammallahti, Pekka. 2005. Láidehuš sámegiela cealkkaoahpa dutkamii. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Sammallahti, Pekka. 2005. Gielladutkama terminologiija. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Sammallahti, Pekka & Anastasia Hvorostuhina [Анастасия Хворостухина]. 1991. Unna sámí-cāmь sátnegirjjáš. Ohcejohka: Girjegiisá.
- Sammallahti, Pekka & Matti Morottaja. 1993. Säämi-suomâ sänikirje. Ohcejohka: Girjegiisá.
- VISK. Ison suomen kieliopin verkkoversio. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php> (31.4.2018).
- Vilkuna, Maria. 1984. Voiko kin-partikkelia ymmärtää? Virittäjä 4/1984: 393–407. <https://journal.fi/virittaja/article/view/37885/8883> (4.4.2018).

Taarna Valtonen – Merja Fofonoff – Markus Juutinen
Suomâ Akatemia / Oulu ollâopâttâh, Giellagas-instituut, taarna.valtonen@oulu.fi
Suomâ Sämítigge merja.fofonoff@samediggi.fi
Oulu ollâopâttâh, Giellagas-instituut, markus.juutinen@oulu.fi